

K obsahovým pojmům

V TAKTICE

V článku chci ukázat na některé základní teoretické problémy taktiky, týkající se formulování obsahu jednotlivých používaných pojmů, a vyslovit svůj názor na jejich možné, i když netradiční řešení.

Nejdříve k pojmům „útok“ a „útočný boj“, které se mnohdy ztotožňují a ne zcela přesně používají i v předpisech, řádech a ostatní odborné literatuře. Současně se pokusím vysvětlit i pojem „formy útoku“, který s pojmy útok a útočný boj úzce souvisí.

Z teorie vojenského umění vyplývá, že boj i v podmínkách použití zbraní hromadného ničení je hlavním prostředkem k dosažení vítězství nad nepřítelem. Každý boj je dvoustraný proces, který je uskutečňován bojovou činností dvou stran, přičemž cíle boje, tj. vítězství, může dosáhnout pouze jedna bojující strana. K dosažení tohoto cíle mohou přitom používat obě strany v určitém prostoru a čase stejný, nebo rozdílný druh boje. Klasifikace (určení) každého druhu boje je dána především jeho cílem a podstatou, tj. tím, co charakterizuje jeho vnitřní nejdůležitější stránku. Podstata také vyjadřuje, čím se jeden druh boje liší od druhého.

Základním a hlavním druhem bojové činnosti vojsk je **útok**, jehož **cílem je zničit nebo zajmout protivníka**, zničit nebo zmocnit se jeho výzbroje a bojové techniky a **ovládnout důležité prostory** (čáry).

Podstatou útoku je ničení protivníka palbou a údery **za postupu kupředu**, tj. při pronikání na jeho území. Cíl útoku a jeho obecná podstata jsou neměnné, i když prostředky k dosažení cíle útoku se neustále vyvíjejí.

Útok lze realizovat jen tehdy, je-li splněna jedna **základní podmínka**:

Existují dvě bojující strany, z nichž jedna má k útoku potřebnou převahu sil a prostředků a dovede je efektivně a včas v daném prostoru využít.

Se zřetelem k **cíli boje** obou stran a ke stupni (hodnotě) převahy sil a prostředků jedné strany vůči druhé, tj. **ke vzájemnému poměru sil** může mít u jedné strany útok a bojová činnost, zvolená druhou stranou, různé formy. To je proto, že snahou i druhé strany je alespoň vyrovnat poměr sil a „neprohrát“.

Pod pojmem „forma útoku“ rozumíme vnější vyjádření (odraz) obsahu útoku a zejména jeho nejdůležitější stránky — jeho podstaty. Každá forma útoku musí proto vyjadřovat specifický obsah činnosti útočnicka, vyplývající z konkrétní formy bojové činnosti protivníka a zabezpečující splnění cíle útoku.

Protivník se může rozhodnout odrazit útok zaujetím obrany, nebo vést proti útoku rovněž aktivní útočnou činnost s cílem převzít iniciativu do svých rukou, nebo za situace pro něho nepříznivé (při značné

převaze útočníka] uniknout zpod úderu útočníka odchodem (ústupem) na jinou čáru.

Jelikož každá tato činnost protivníka vyžaduje specifický jiný charakter obsahu činnosti útočníka, může mít útok v každém uvedeném případě jinou formu. Podle mého názoru je proto nezbytné, abychom při používání pojmu „forma útoku“ vždy rozlišovali:

- útok na protivníka, který brání určitý prostor, tj. v obraně;
- útok na protivníka, který rovněž útočí;
- útok na protivníka, který odchází (ustupuje).

Při útoku na protivníka v obraně může být hlavním obsahem činnosti útočníka vytvořit vlnu v obraně protivníka údery jaderných zbraní a letectva, palbou dělostřelectva a rozhodným úderem motostřeleckých a tankových vojsk a rychle rozvíjet útok do hloubky.

Formu útoku, charakterizovanou touto činností útočníka, můžeme nazvat **průlomem**.

Při útoku na protivníka v obraně, v níž budou zjištěny předem větší mezery nebo odkryté boky, nebo kdy bude protivník v obraně v podstatě úplně zničen již před útokem, může být hlavním obsah činnosti vojsk útočníka jiný než při průlomu. Může se vyznačovat rozhodným pronikáním do hloubky, přičemž budou vojska částí sil dokončovat ničení nebo ničit protivníka údery do jeho boků a týlu a hlavními silami rychle rozvíjet útok do hloubky ke splnění konečného cíle útoku.

Takovou **formu útoku** na protivníka v obraně navrhuji nazývat „**pronikáním**“.

Jestliže **protivník proti útočícím vojskům rovněž útočí**, může být hlavním obsahem činnosti útočníka předstížení protivníka v palebných úderech a v ovládnutí důležitých prostorů a čar, rychlý manévry hlavních sil na rozhodující směr a prudký úder s cílem zničit hlavní síly protivníka.

V těchto podmínkách nabývá **útok vojsk formy střetnutí**.

Při odchodu (ústupu) protivníka, který se snaží odvést své hlavní síly z hroziícího nebezpečí, může být hlavním obsahem činnosti vojsk útočníka rychlé proniknutí na ústupové cesty protivníka a údery do boků a týlu jeho odcházejících vojsk při jejich současném čelním poutání.

Tuto **formu útoku** můžeme nazvat **pronásledováním**.

Všechny formy útoku se mohou navzájem spojit a jedna může přecházet v druhou. V každém případě však jedna forma, kterou řeší v konkrétní situaci

hlavní úkol, bude formou převažující. Proto např. při útoku na protivníka v obraně mohou některá vojska palbou a údery ničit živou sílu a palebné prostředky protivníka v operných bodech, jiná ve stejné době vést střetnutí s jeho zálohami, provádějí protizteč a jiná pronásledovat jeho odcházející vojska.

Jaké vyplývají **závěry**:

1. **Útok je obecný souhrnný pojem**, vyjadřující základní hlavní druh boje v ozbrojeném zápase na kterémkoliv stupni (strategickém, operačním, taktickém) a zahrnující **v sobě veškerou bojovou činnost útočného charakteru**.

Pro determinované označení je proto třeba, abychom k pojmu útok připojovali vždy příslušný organizační stupeň a vyjadřili podle potřeby i charakter činnosti protivníka, např. „útok divize na nepřítele v obraně“.

2. Pojmy, vyjadřující v podstatě jednotlivé formy útoku považují rovněž za obecné a při jejich používání budeme postupovat obdobným způsobem.

Proto se domnívám, že při klasifikaci těchto kategorií v taktickém měřítku ve vševojskovém boji bude správnější používat vždy pojmy, z nichž je na první pohled zřejmý **taktický stupeň i konkrétní forma útoku**.

Pro útok na protivníka v obraně je to pojem „**útočný boj**“, pro útok na protivníka, který rovněž útočí — „**střetný boj**“, a pro útok na protivníka, který odchází (ustupuje) — „**pronásledovací boj**“.

Při tomto pojetí vyjadřuje pojem **útočný boj** specifické označení útoku vojsk **pouze na protivníka v obraně na taktickém stupni**, čímž vylučuje i možnost jeho ztotožňování s pojmem „**útok**“.

Přesné vymezení a odlišení obsahu pojmu útok a útočný boj nelze v žádném případě chápat jako samostatné. Důledek nepřesností a ztotožňování obou pojmů se totiž projevuje v dalších důležitých otázkách jako např. formulování cíle útoku a útočného boje, jejich obsahu a podstaty i způsobů jeho vedení.

Jako příklad mohu uvést článek 216 Polního řádu, v němž se píše, že cílem útoku je zničit **bránciho se nepřitele**, nebo strana 229 Vojenského terminologického slovníku, kde u hesla „útočný boj“ je uvedeno „viz heslo útok“.

K podobným nepřesnostem dochází i při používání pojmů „**obrana**“, „**obraný boj**“ a „**odchod**“, který je v obecném smyslu v podstatě zvláštní formou obrany.

Proto i zde považují za výhodnější používat v taktickém měřítku pouze pojmy „**obraný boj**“ a „**ústupový boj**“, které

lépe vyjadřují skutečnost, že hlavním obsahem činnosti vojsk je v obou případech boj. Pojem „ústupový boj“ navrhuji z toho důvodu, že je výstižnější a více odpovídá duchu českého jazyka než pojem „odchoďový boj“.

Z předchozích myšlenek můžeme vyslo-

vit závěr, že všechny **obecné formy útoku a obrany** [tj. základních druhů bojové činnosti vojsk] můžeme považovat za **taktické měřítko za samostatné druhy boje**. Jsou to — útočný boj, střetný boj, pronásledovací boj, obranný boj a ústupový boj.

K pojmu „způsoby útoku“

Každé formě útoku odpovídají určitý **způsoby činnosti** vojsk, umožňující dosáhnout splnění cíle útoku při minimální spotřebě sil, prostředků a času.

Způsob útoku mohu proto definovat jako souhrn veškeré činnosti vojsk v průběhu celého útoku, vedeného určitou formou.

V **útočném boji** (při útoku na protivníka v obraně na taktickém stupni) může **způsob útoku charakterizovat a současně obsahovat**:

- způsob přiblížení k obraně a zaujetí bojové sestavy,

- způsob palebné přípravy a palebné podpory toku motostřeleckých a tankových útvarů a jednotek,

- způsob činnosti vojsk při zteči a za boje v hloubce obrany, při boji se zálohami protivníka a při rozvíjení úspěchu,

- způsob dosažení překvapivosti úderu a zabezpečení rychlého tempa útoku,

- způsob narůstání bojového úsilí a jeho přenesení do hloubky,

- způsob součinnosti vojsk a zabezpečení jejich bojové činnosti,

- způsob udržení nepřetržitého velení.

Z toho vyplývá, že pro značný a různorodý obsah činnosti vojsk nelze způsoby útočného boje vymezit zcela jednoznačně. Jakákoliv snaha označit jednotlivé způsoby přesnými pojmy, které by věrně vyjadřovaly a klasifikovaly souhrn veškeré činnosti vojsk v průběhu útoku je proto marná. Můžeme uvažovat pouze o metodě řešení tohoto problému a přijetí určitých zásad, které mohou cestu k volbě neefektivnějších způsobů činnosti vojsk v útočném boji ukázat.

Chceme-li řešit **způsoby útočného boje** komplexně, musíme vycházet ze způsobů obranného boje protivníka a charakteru jeho obrany, z palebných a bojových možností útočníka, z charakteru terénu, z povětrnostních podmínek a případně z dalších podmínek situace.

S přihlédnutím ke způsobům obranné činnosti armád NATO můžeme za **různé způsoby útočného boje** považovat:

- **útočný boj na nepřítele v mobilní (pohyblivé) obraně,**

- **útočný boj na nepřítele v obraně prostoru (poziční obraně),**

- **útočný boj na nepřítele, který vede boj na zdrženou.**

Nepřítel může přejít ke kterémukoliv ze způsobů obranné činnosti na čarách zejména připravených nebo nepřipravených, v přímém dotyku nebo mimo dotyk s vojsky útočníka. To také znamená, že hodnota každého způsobu vedení obrany může být různá a bude ovlivněna do značné míry časem, který bude mít obránce k dispozici na její organizaci, zaujetí a budování. Tato okolnost může rovněž ovlivnit způsob vedení útočného boje a proto můžeme hovořit o způsobu útoku:

- na spěšně zaujatou obranu nepřítele,

- na připravenou obranu nepřítele,

- na opevněný prostor.

Na rozdíl od autorů, kteří rozlišování útoku podle připravenosti obrany protivníka vzhledem k možnostem soudobé zejména techniky při budování obrany neuznávají, se domnívám, že takové rozlišení je nutné. Za rozhodující kritérium pro „hodnotu“ obrany považují totiž především organizaci palebného systému a manévru, při níž budou hrát časové možnosti hlavní úlohu.

Z hlediska **terénu** může nepřítel organizovat a zaujmout obranu nejen v „normálních“ podmínkách, ale i v horském zalesněném terénu, v bažinatém terénu, s využitím vodních překážek apod., přičemž i zde má možnost zvolit některý ze způsobů obranné činnosti. I tyto podmínky mohou do značné míry ovlivnit způsob vedení útočného boje, stejně jako útok v zimě při vyšší sněhové vrstvě, útok v noci a při omezené viditelnosti apod.

Tato klasifikace způsobů útočného boje však v žádném případě neznamená, že bychom měli obsah činnosti vojsk, typický pro jeden způsob, vždy diametrálně odlišovat od druhého způsobu v plném rozsahu.

Podrobným rozbořem a vyhodnocením všech faktorů, ovlivňujících **způsobů útočného boje** v soudobých podmínkách (z důvodů rozsahu článku neuvádím), můžeme dojít k těmto **závěrům**:

1. Na směrech, kde bude nepřítel v obraně, vedené **kterýmkoliv způsobem**, v podstatě **úplně zničen** jadernými údery a údery ničivých prostředků již před útokem a nebude schopen klást organizovaný odpor, musí zvolený způsob útočného boje umožňovat rychlé proniknutí vojsk touto obranou, přičemž nebude úder vojsk na nepřitele v pravém slova smyslu vůbec nutný.

Při tomto způsobu budou vojska pouze částí svých sil dokončovat ničení zbytků nepřitele prudkými ztečemi do jejich boků a týlu, zatímco hlavní síly budou jednotlivá ohniska odporu obcházet a s využitím výsledků dalších palebných úderů rychle rozvíjet útok do hloubky. Způsob útočného boje hlavních sil na těchto směrech může mít v podstatě charakter přesunu v proudech a jeho rychlost bude dána především průchodností terénu a možnostmi bojové techniky.

2. Obdobným způsobem, i když zde budou rozdíly v činnosti hlavních sil, můžeme vést útočný boj v případě, kdy sice nebude nepřítel v obraně úplně zničen jadernými údery, ale budou v jeho obraně zjištěny větší mezery a odkryté boky. Může to být především v situaci, kdy nepřítel povede boj na zdrženou, nebo se bude bránit na široké frontě, nebo bude spěšně přecházet do obrany, např. po neúspěšném střetném boji.

Způsob útočného boje se bude v takových podmínkách vyznačovat rovněž rychlým pronikáním útvarů a jednotek mezerami a odkrytými boky do hloubky obrany, vjitím do boku a týlu uskupení nepřitele a jeho ničením po částech současnými údery hlavních sil z různých směrů. Taková činnost vojsk přinutí zpravidla nepřitele přeorganizovat obranu v situaci pro něho nejasné a použít zálohy případně i tam, kde to nebude výhodné. Tento způsob umožňuje kromě toho získat převahu

nad nepřítelem bez soustředování většího množství palebných prostředků a sil vojsk, což ulehčuje organizaci ochrany proti jaderným úderům nepřitele. Jeho největší předností je však skutečnost, že vytváří optimální podmínky k rychlému splnění konečného cíle útoku tím, že nepřítel při jeho důsledném provádění nesrazí (nevytlačuje) z jednoho obranného postavení (objektu) na druhé, ale skutečně ničí.

3. Na směru, kde nepřítel zaujme připravenou a hluboce členěnou pozici nebo pohyblivou obranu, kterou nebudeme moci obejít, neb v ní nezjistíme větší mezery nebo odkryté boky, budeme k jejímu prolomení volit zpravidla jiné způsoby útočného boje. Může to být častý případ zejména při útoku bez použití jaderných zbraní, nebo s jejich použitím v omezeném množství. V těchto situacích nebude totiž dostatek ničivých prostředků k tomu, aby se vytvořily podmínky k rychlému proniknutí do hloubky bez zasazení hlavních sil vševojskových tvarů a svazků do boje a k mohutnému úderu při zahájení útoku.

Způsob útočného boje může mít v těchto podmínkách charakter postupných úderů úplně nebo částečně rozvinutých. I při této činnosti však bude postup vojsk značně nerovnoměrný, přičemž bude třeba uskutečnit nejen čelní údery, ale i obchvaty a obejít, pronikat do boků a týlu nepřátelských opěrných bodů a vést na ně zteč z různých směrů.

Způsoby činnosti vojsk ve **střetném boji a v pronásledovacím boji** mohou být rovněž různé a při volbě konkrétního způsobu vycházíme z obdobných faktorů jako v útočném boji.

Za jeden ze způsobů střetného boje můžeme považovat například takovou činnost, která umožňuje rozdělení hlavních sil nepřitele a jejich rychlé zničení po částech údery do boků se současnou aktivní činností vedenou čelně. V jiném případě můžeme naopak činnost vojsk ve střetném boji usměrnit ke zničení předsunutých prvků nepřitele, k předstizení jeho hlavních sil v rozvinutí na výhodné čáře a jejich zničení čelním úderem.